

Carles M. Espinalt: contra la tergiversació idiomàtica i psicològica

JORDI SOLÉ I CAMARDONS

Entre la llarga llista de personatges maleïts o oblidats per part dels historiadors, assagistes, comentaristes i àdhuc pel món acadèmic, destaquen el cas de Josep Maria Batista i Roca¹ (1895-1978) i del psicòleg Carles Muñoz Espinalt (o Carles M. Espinalt, com ell decidí signar a partir de l'any 1987 per singularitzar-se), autors que han realitzat destacades aportacions a la psicologia col·lectiva, al pensament polític, a l'antropologia, a l'etnologia i a la història. Carles M. Espinalt (1920-1993) l'any 1971 va crear una escola de psicologia amb el nom de Psicoestètica, però continuà publicant llibres de contingut polític que volen ser eines d'anàlisi de la realitat que ajudin a assolir la independència política de Catalunya.

Fills de Vicens Vives

El cas de Carles M. Espinalt, autor de més de quaranta llibres que no són pas invisibles, és un d'aquells d'autèntic silenciament², segurament perquè bona part dels polítics catalans que han encapçalat la impostura del postfranquisme o transfranquisme, i encara en anys successius, eren fills³ de Jaume Vicens Vives, el filòsof del seny mal entès que ja havia estat criticat l'any 1935 per Rovira i Virgili per la seva prevenció envers un punt de vista nacional de la història⁴. Vicens és un personatge que Espinalt de ben jove ja combaté i amb el qual polemitzà. Al franquisme ja li anaven bé historiadors com Vicens, car amb els tòpics mal interpretats del seny i la rauxa, el «poble de passadís»

¹ Víctor Castells, *Batista i Roca, acusat acusat*, El Llamp, 1988. Castells afirma que només a partir del que en el seu moment va començar a explicar Carles M. Espinalt es començava a conèixer Batista i Roca (p. 113).

² Joan Triadú ens en dona una pista: «Carles Muñoz Espinalt ha estat un pensador i un científic que ha provocat l'esgarrifança més freda (de por?) o la indignació més rabiosa (potser també de por?) als dos extrems de l'arc voltaic que il·lumina la façana política i intel·lectual del país» (J. Triadú, «Una psicologia diferent. Nota a l'obra de C.C.E.», dins Diversos autors, *Homenatge a Carles M. Espinalt*, Edicions M.E., 1987). Ramon Alcoberro, *Contra Josep Pla*, Barcanova, 1993, escriu: «Carles Muñoz i Espinalt, un bon exemple d'il·lustre silenciats» (p. 149).

³ Agustí Alcoberro, «El pensament historiogràfic català del segle XX», dins Diversos autors, *El pensament a Catalunya / 1*, El Llamp, 1987: «Avui,

de suposats o reals deixebles de Vicens n'hi ha gairebé tants com de senyors que asseguruen haver estat al balcó del Palau de la Generalitat el 14 d'abril de 1931. I van de fet, d'ex-presidents de la CEOE fins a reconeguts intel·lectuals marxistes.» Desenvoluparem aquest tema dels fills de Vicens Vives en un pròxim llibre.

⁴ Dins A. Alcoberro, *op. cit.*: Rovira i Virgili va advertir: «Curiós cas el d'alguns joves historiadors de la història catalana... mostren més que un criteri objectiu, una prevenció contra el punt de mira nacional de la història» (p. 33). Alcoberro comenta: «Cal entendre en aquesta línia el possibilisme polític de Vicens. Un possibilisme que el va portar fins i tot a escriure *España: geopolítica del Estado y el Imperio* (1940) o que, segons les males llengües, el va fer estar molt a prop d'esdevenir ministre llavors que el general Franco buscava un català per arreglar l'economia.»

o el pactisme de vençuts, contribuïen, segons Espinalt, a afeblir el caràcter col·lectiu dels catalans i augmentaven l'acomplexament dels joves intel·lectuals i futurs polítics en formació d'aquell temps.

Contràriament a Vicens, Carles M. Espinalt ha estat un pensador independentista maleït pel poder. Els esforços dels seus deixebles psicoestetes –dividits arran de la mort del mestre– per donar a conèixer l'obra espinaltiana no han pogut travessar el mur ideològic del postnoucentisme, dels marxistes dogmàtics i del regionalisme imperant (àlies «nacionalisme») d'ençà dels anys seixanta i setanta del segle XX... dels fills de Vicens Vives. Ara que ja hem acabat definitivament la «Transició», potser és un bon moment per a mostrar als joves més intel·ligents un pensament sòlid que, encara que sembli un tòpic, brilla amb llum pròpia i il·lumina alguns dels espais des d'on udolen alguns dels nostres dimonis nacionals: manca de caràcter col·lectiu, tergiversació de la història, tergiversació de l'idioma, acomplexament d'Estat espanyol, ambigüïtat, manca d'expressivitat, seny tímid, set-ciències, senequisme, etc.

Com que és impossible en un parell d'escrius abastar tota la seva obra, em centraré a dir algunes coses a propòsit de les referències que Espinalt va fer durant la seva vida sobre el llenguatge, sobre la llengua catalana, sobre la relació que té la llengua amb el poble, sobre l'oratoría, sobre la importància de la llengua o sobre la necessitat d'una nova expressivitat per a encarar el futur. Faré referència al volum *Obra escrita* (1987), que aplega els assaigs publicats entre 1953 i 1987.

El català a l'escola

Espinalt, al costat de Joan Triadú, fou el responsable de la primera campanya a favor de la introducció del català a l'escola ja l'any 1960, quan es va difondre una carta que van signar cent persones i que anava adreçada «a tots els professors i a totes les persones interessades en la difusió de la cultura». Carles-Jordi Guardiola⁵ en diu: «La idea d'a-

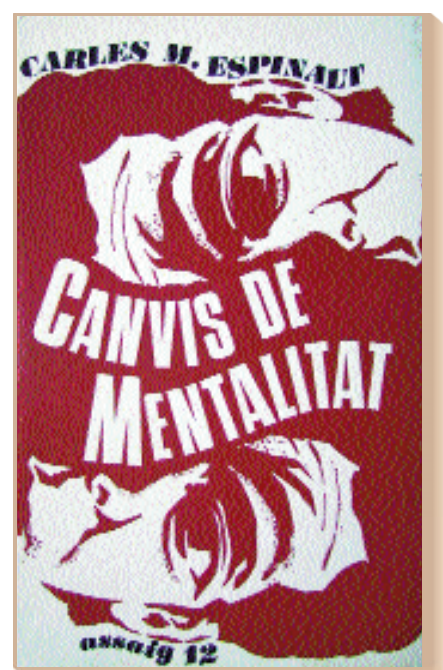
questa carta sorgeix d'un curs de Psicologia Política que professa Carles Muñoz Espinalt (el 1959). Hom arriba a la conclusió que el poble català no vol que es parli d'una manera anònima i que cal manifestar-se nominalment. A partir de dos redactats, originals de Carles M. Espinalt i Joan Triadú, refosos després, s'inicia la campanya «Per la llengua catalana» [...].» Fou la primera vegada, d'ençà de 1939, en què hom donava públicament el nom en suport d'un document d'aquest tipus, clandestí però amb voluntat de fer-se públic.

En el seu primer assaig polític, *Del poble català*, publicat per primera vegada l'any 1953, en plena desmoralització catalana, Espinalt es pregunta: «¿Per quins motius, doncs, la nostra personalitat es deforma, abans que adaptar-se obertament a la mentalitat estrangera?»

Per a respondre'ns, parla de la imitació que l'infant fa del món adult, que l'assimila; però quan, com passava en aquells temps, l'infant a l'escola es trobava amb una «discontinuitat ambiental» i «l'exotisme d'un idioma aliè», s'origina «un xoc mental tan important com la reacció enfront del llenguatge sobrevingut»; la submersió en l'espanyol, i sense cap espai reservat al català, que patien els nens en aquells temps de dictadura feia que «ha de moure's [el nen] al mig d'un clima psicològic que no respon a l'esperit del medi català on veritablement viu, i s'hi sent desplaçat, o millor dit, estrany».

Aquest fet conduïa els nois a la indiferència envers el món «oficial», i, per bé que se'ls feia aprendre l'idioma, no podien fer-los néixer admiració per Espanya; al contrari, aquella imposició els creava menyspreu.

Espinalt també va criticar, dins *Segones intencions*, que hom pintés els catalans com a «gent desesperadament separada de contrada a contrada», criticant un escrit d'O. Brachfeld, un fet que anys a venir esdevindria el *leit motiv* dels qui volen trossejar la comunitat lingüística catalana per accelerar el procés de substitució lingüística sota una falsa aparença d'elogi de la diversitat.

⁵ Carles-Jordi Guardiola, *Per la llengua*, La Magrana, 1980, pp. 56-57.

L'idioma en l'ànima d'un poble

Espinalt –contràriament al bandejament del tema idiomàtic que farà Vicens Vives– posa en un mateix pla el que anomena la *tergiversació idiomàtica i psicològica* que l'imperi espanyol ha realitzat contra la nació catalana: la destrucció idiomàtica va acompanyada d'una destrucció psicològica del poble, i aquesta és conseqüència de la primera o hi manté una relació dialèctica.

Espinalt defensa, amb exemples que ens haurien de fer pensar, la idea que l'idioma plasma les característiques d'un poble: els castellans diuen «ya voy», situant en lloc preferent o central el qui ho diu, mentre que en català diem «ja vinc», situant amb deferència el lloc preferent de l'altre, ja que un idioma «és el reflex d'una manera peculiar de sentir, obrar i comprendre». Espinalt es recolza en Pompeu Fabra⁶ quan aquest parla dels diferents significats de *muller* o *mujer* o *dona* i *dueña*, etc. Espinalt afirma: «L'empremta personal de cada poble fa que fins i tot adaptem a la nostra manera una herència comuna.» I coincideix amb Pere Coromines en el fet que hi ha una «manifestació mística en consonància amb l'ànima de cada país» (*El sentimiento de la riqueza de Castilla*), o, en altres paraules, diu que hi ha una manera de sentir reflectida en l'idioma: «Davant la incomprensió del món foraster, els catalans viuen tancats i barrats dins dels propis conceptes, i les coses llurs les revaloritzen més a mesura que volen substituir-les-hi.»

Parlant dels trànsfugues catalans, que des de l'autoodi decideixen desnaturalitzar-se i assimilar-se i participar de la subordinació i la substitució lingüística, esmenta el sànet de Rusiñol *Gente bien*, on un dels personatges, embafat de la farsa de la deslleialtat lingüística que practiquen, diu a l'altre: «Ja pot parlar en català, mamà. Reposi, que ja estem sols...» Espinalt comenta la ridiquesa de la situació i defensa la norma d'ús que diu que practiquen alguns parlants quan davant els forasters continuen parlant català amb els catalanoparlants malgrat arriscar-se a un violent «¡Hable usted en cristiano!», malgrat «la propaganda que comença amb la deformació escolar de la història i la impossibilitat d'aprendre a escriure el propi idioma». Espinalt afirma que els catalans, per instint de conservació, han hagut de posar-se una careta per a dissimular la pròpia identitat i que «vivim tan entaforats dins la disfressa» que quan volen expressar-se amb sinceritat fan servir l'expressió «parlem clar i català». La resta del temps han de fer comèdia.

En el llibre *Segones intencions* (1967) escriu: «La manca en un idioma d'un mot clau per a expressar un concepte o una funció pot mostrar-nos trets singulars de l'ànima d'un poble.» Plantejament etnolingüístic, aquest, que ja havia

fet, entre altres, Otto Jespersen⁷. Mentre que dins *Modelar-se la figura* (1971) ens fa adonar que els diccionaris normatius catalans (hem de recórrer a l'Alcover-Moll per a trobar-lo) no tenen l'adjectiu *mudat*, bo i ser tan usat des de sempre per a referir-se a anar ben vestit o amb la roba que no és la dels dies feiners. Segons Espinalt, aquest oblit seria fruit d'una repressió col·lectiva que respon a vells preceptes que reservaven els ornaments als notables i mantenien a ratlla el poble, que no podia destacar-se.

I, a part de la importància de la llengua a l'hora de configurar (o ser reflex de) el pensament, Espinalt subratlla també, dins *Canvis de mentalitat*, la importància de la suggeriment del dir, del que hom diu sobre alguna persona: «Digueu durant deu dies seguits a una persona que fa mala cara; ben aviat podreu avisar el metge.» I, traslladat a l'àmbit dels pobles, sobretot entre pobles veïns, es pot arribar a fer creure a un poble que és com el veuen els altres. Per tant, alerta, catalans, amb com us veuen els espanyols i fer-los gaire cas! Ell avisa que hi ha fins i tot la temptació de transferir als nostres veïns les pròpies deficiències. Un antídoto espinaltià contra aquesta patologia: «Cal haver-se autodefinit molt bé abans de poder-se permetre el luxe de classificar els altres.»

Interferències en el caràcter

En el magnífic llibre *Els orígens del caràcter* (1963), dedicat a l'activista patriota Joan Ballester, critica els pares que es preocupen del grau d'intel·ligència dels seus fills però que subestimen el seu grau de caràcter, ja que, «ensopit el caràcter, la personalitat, per molta que en tin-

⁶ Pompeu Fabra, *El català literari*.

⁷ Otto Jespersen, *La llengua en la humanitat, la nació i l'individu*, Edicions 62, 1969.

guem, és com un capital que no se sap administrar». Aquesta és –a parer meu– una de les aportacions clau del discurs espinaltià, que tan bé descriu la manca de caràcter⁸ dels catalans, i que li va fer encapçalar el llibre que comentem amb un lema clau: «Sense una coherent interpretació de si mateix i del poble on hom s'arrela, ningú no pot tenir la personalitat desitjada.»

Si tornem a l'idioma, veurem que tampoc no ens allunyem del tema del caràcter. Així, com ja deien els pedagogs catalans dels anys vint i trenta del segle XX, com Alexandre Galí o Delfí Dalmau⁹ (amb qui Espinalt col·laborà en els anys cinquanta a l'Institut Belpost), afirma que tots els psicòlegs que hi entenen aconsellen que el primer ensenyament es faci en la «parla vernacla»: «car altrament es fomenten contradiccions psíquiques en la mentalitat de l'infant que després creen visibles deficiències de caràcter. Una llengua aliena en aquest instant de la formació del tarannà obstaculitza l'acció dels pòsits inconscients i el raonament». Sembla que molts estudis posarien en qüestió aquesta afirmació, i, d'altra banda, podria utilitzar-se maliciosament com a argument per a rebutjar els programes catalans d'immersió lingüística que han fet possible l'equitat i una xarxa escolar única a Catalunya. Tanmateix, segons el nostre parer, la qüestió avui no és tant si s'ensenya o no en la llengua de l'entorn familiar del nen com en les condicions pedagògiques i socials en què s'ensenya. Tanmateix, ens podem preguntar si Espinalt parla només d'individus o de col·lectivitats nacionals quan escriu: «Tenim idiomes que poden servir-nos per a entendre'ns amb el veí, però només la parla vernacla ens permet de comprendre el propi «jo» i ens capacita per a harmonitzar totes les facetes anímiques. Quan jo defenso l'ús del català a les escoles de primer ensenyament de tota la nostra àrea lingüística no és per una simple actitud ideològica ni per un romàntic afany de tradició, m'ho fa dir el meu neguit de crear homes sense inú-

tils complicacions de caràcter.» I rebla el clau crític afirmant: «Tenim encara infants de caràcter normal, a despit de les escoles i llurs procediments.»

Com a solució provisional, Espinalt proposa amb entusiasme en aquest llibre el criteri científic i pedagògic de l'escoltisme. I ho aplaudim; què hauria estat del nostre país durant la «Transició» sense la influència de l'escoltisme català? No ho podem saber; però, segur que l'acomplexament dels nostres dirigents encara hauria estat més profund. Val a dir que, escrits com aquests, més enllà dels matisos que hi cal fer, van armar de raons la gent que pocs anys després van començar a introduir el català a l'escola. Recordem que Batista i Roca va impulsar l'escoltisme: «La finalitat fonamental de l'escoltisme català és la formació i l'enfortiment del caràcter dels catalans partint de la formació i l'enfortiment de la consciència d'ésser catalans i de la dignitat i l'orgull d'ésser-ne en contra del complex d'inferioritat que ofega quasi tots els catalans» (Batista i Roca, *Missatge als escoltes*, 1964). Per tant, es produeix una coincidència completa amb Carles M. Espinalt. De fet, Batista i Roca ja havia debatut amb Carles Cardó l'any 1928 sobre la primacia del caràcter enfront de la intel·ligència.

I, com que els temps també ho aconsellaven, en el llibre *Guanyar-se la vida* (1966) –que encapçala amb una frase de Ramon Llull: «Qui no persevera, no va», que resumeix el contingut de tota la seva obra i que és un dels missatges que brinda als catalans– recomana als emigrants que aprenguin l'idioma del país que els acull i que abracin els seus costums.

[En la pròxima revista parlarem de la importància que Carles M. Espinalt dona a l'oratorïa, a l'expressivitat i a l'accent, i també de la relació que hi ha entre aquests factors i la necessitat d'un sentit polític, així com del paper que hi exerceix allò que anomena «barbarismes mentals» en la tergiversació del caràcter i de la psicologia dels pobles.] ♦

⁸ «Mentre la pedagogia oficial confongui el temperament amb el caràcter, no podrà saber quina és la finalitat de la formació humana. El temperament és la part instintiva i inconscient de l'ésser humà, mentre que el caràcter és la forma amb què controlem, dirigim i modelem aquestes pulsions. El caràcter és l'estructura conscient que ens individualitza

i ens deslliga de les influències tòpiques de l'ambient. Perquè què seria una nau sense timó?» (Carme Giménez, *La renovació pedagògica neix a Catalunya*, Edicions C, Barcelona, 1991).

⁹ Jordi Solé i Camardons, *Poliglòtisme i raó. El discurs ecodiomàtic de Delfí Dalmau*, Pagès Editors, Lleida, 1998.

☐ Soci protector:	Quota anual de 43 €
☐ Soci numerari:	Quota anual de 25 €
☐ Subscriptor regular:	Quota anual de 16 €

DADES PERSONALS

Nom.....Cognoms.....

Adreça.....

Codi postal.....Població.....

Comarca.....

Telèfon.....

Adreça electrònica.....

FORMES DE PAGAMENT

Ingress directe: 2013 0088 69 0200522492 (Caixa de Catalunya)

Domiciliació bancària

Llengua Nacional

Adreça postal:
Llengua Nacional
C. de Sant Pere més Alt, 25
08003 BARCELONA

També:
Llengua Nacional
Bústia Postal 24057
08080 BARCELONA

A/e: llengua@llenguanacional.cat

